

Sygn. akt I C 1356/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 4 marca 2016 r.

Sąd Rejonowy w Ciechanowie Wydział I Cywilny

w składzie:

Przewodniczący - SSR Lidia Kopczyńska

Protokolant - Ewelina Goryszewska

po rozpoznaniu w dniu 22 lutego 2016 r. w Ciechanowie

na rozprawie

sprawy z powództwa J. M. (1)

przeciwko B. M.

o zachówek

orzeka

I. zasądza od pozwanej B. M. na rzecz powoda J. M. (1) kwotę 6083,33 zł (sześć tysięcy osiemdziesiąt trzy złote trzydzieści trzy grosze) z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 4 marca 2016 r. do dnia zapłaty;

II. w pozostałym zakresie powództwo oddala;

III. odstępuje od obciążenia stron kosztami sądowymi i przejmuje je na rachunek Skarbu Państwa;

IV. przyznaje od Skarbu Państwa (Sądu Rejonowego w Ciechanowie) na rzecz radcy prawnego M. P. kwotę 1200 zł (jeden tysiąc dwieście złotych) plus podatek VAT tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi J. M. (1) z urzędu.

Sygn. akt I C 1356/14

UZASADNIENIE

Powód J. M. (1) pozwem złożonym w dniu 9 grudnia 2014 r. wnosił o zasądzenie od pozwanej B. M. kwoty 17777 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty tytułem zachowku po zmarłym A. M. (1).

W uzasadnieniu pozwu powód wskazał, że na mocy postanowienia Sądu Rejonowego w Ciechanowie z dnia 27 stycznia 2011 r. spadek po zmarłym A. M. (1) na podstawie testamentu w całości nabyła pozwana B. M..

Zmarły A. M. (1) posiadał 5 dzieci, z których uprawnionymi do dziedziczenia ustawowego pozostali: J. M. (1), J. M. (2) i zstępní I. M. po 1/3 części. W skład spadku po A. M. (1) wchodzi zabudowana domem jednorodzinny nieruchomości gruntowa o numerze ewidencyjnym (...) położona przy ul (...) w G. o wartości 80000 zł, a tym samym udział powoda odpowiadający 1/3 części spadku wynosi 26666 zł. Powód jest osobą schorowaną, niezdolną do podjęcia pracy i dlatego należny powodowi zachówek wynosi 2/3 części jego udziału w spadku, co kwotowo wynosi 17777 zł.

Ponadto powód wnosił o zwolnienie go od kosztów sądowych i przyznanie pełnomocnika z urzędu.

Referendarz sądowy postanowieniem z dnia 12 stycznia 2015 r. zwolnił J. M. (1) od opłaty sądowej i ustanowił dla niego pełnomocnika z urzędu w osobie radcy prawnego wskazanego przez Dziekana Okręgowej Izby Radców Prawnych w O. (postanowienie k. 9 akt).

Dziekan Okręgowej Izby Radców Prawnych w O. wyznaczył pełnomocnikiem z urzędu dla powoda J. M. (1) radcę prawnego M. P. (pismo k. 12 akt).

Pełnomocnik powoda na rozprawie w dniu 22 lutego 2016 r. sprecyzował stanowisko powoda w ten sposób, że wnosił o zasądzenie od pozwanej na rzecz powoda kwoty 8500 zł stanowiącej 2/3 części udziału spadkowego należnego powodowi, przy przyjęciu, że wartość spadku wynosi 36500 zł (k. 112 akt).

Pozwana B. M. wniosła o oddalenie powództwa w całości i zasądzenie kosztów postępowania.

W uzasadnieniu odpowiedzi na pozew pozwana przyznała, że postanowieniem z dnia 27 stycznia 2011 r. nabyła na mocy testamentu otwartego i ogłoszonego w dniu 30 listopada 2010 r. cały spadek po swoim dziadku A. M. (1).

Pozwana zakwestionowała wartość spadku wskazaną przez powoda. B. M. wskazała, że spadkowa nieruchomość położona w G. przy ul (...) nigdy nie była własnością A. M. (1), a tylko pozostawała w jego samoistnym posiadaniu. Ponadto pozwana po wejściu w posiadanie spadkowej nieruchomości poczyniła na nią nakłady znacząco podnoszące jej wartość, które nie mogą być brane pod uwagę przy ustaleniach związanych z wartością spadku. B. M. również zakwestionowała wskazaną przez powoda wysokość zachowku w 2/3 części. W takiej wysokości zachówek przysługuje jedynie osobom małoletnim albo trwale niezdolnym do pracy w chwili otwarcia spadku. J. M. (1) w chwili otwarcia spadku był czynny zawodowo i dlatego należny mu zachówek wynosi 1/2 część jego udziału spadkowego (odpowiedź na pozew k. 27-31 akt).

Na podstawie zgromadzonego materiału dowodowego Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

Sąd Rejonowy w Ciechanowie postanowieniem z dnia 27 stycznia 2011 r. stwierdził, że spadek po A. M. (1), synu M. i A. z domu K., zmarłym dnia 24 listopada 1991 r. w G., ostatni zamieszkałym w G., na podstawie testamentu alograficznego z dnia 22 października 1987 r. otwartego i ogłoszonego w Sądzie Rejonowym w Ciechanowie w dniu 30 listopada 2010 r. nabyła wnuczka B. M. w całości (dowód: postanowienie k. 32 akt I Ns 511/10 tutejszego Sądu).

Spadkodawca A. M. (2) w chwili śmierci był wdowcem, miał pięcioro dzieci: S. M. zmarłego w 1944 r., Z. M. zmarłą w 1935 r., J. M. (2) zmarłego 1 grudnia 2009 r., I. M. zmarłą 5 lipca 1986 r. i J. M. (1). S. M. i Z. M. zmarli przed śmiercią A. M. (1) i nie pozostawili zstępnych. Gdyby spadkodawca nie pozostawił testamentu spadek odziedziczyliby: J. M. (1), J. M. (2) i zstępni I. M. w częściach równych po 1/3 części każde z nich. (dowód: odpisy aktów stanu cywilnego k. 4-11 akt I Ns 511/10 tutejszego Sądu, bezsporne).

J. M. (1) urodzony w dniu (...), w chwili otwarcia spadku tj. 24 listopada 1991 r. miał 54 lata, a tym samym nie był trwale niezdolny do pracy z powodu wieku. W dniu (...) r. O. (...) nr(...) w W. uznała J. M. (1) za trwale niezdolnego do pracy ze względu na ogólny stan zdrowia i zaliczyła go do drugiej grupy inwalidów (dowód: odpis aktu urodzenia k. 7 akt I Ns 511/10 tutejszego Sądu, odpis orzeczenia Komisji k. 51 akt).

Powód J. M. (1) nie otrzymał darowizny od ojca, ani nie otrzymał zachowku od spadkobierczyni (bezsporne).

W skład spadku po A. M. (1) wchodzi pozostająca w samoistnym posiadaniu spadkodawcy zabudowana nieruchomość położona w G. przy ul (...). Nieruchomość ma powierzchnię (...) m⁽²⁾. W 1991 r. nieruchomość zabudowana była budynkiem mieszkalnym wybudowanym w 1931 r. o powierzchni zabudowy (...) m⁽²⁾ i murowanym budynkiem gospodarczym o powierzchni zabudowy (...) m⁽²⁾, wybudowanym w 1945 r. oraz drewnianym budynkiem gospodarczym. Budynek mieszkalny posiadał jednospadowy dach drewniany stanowiący jednocześnie strop, który pokryty był papą. W budynku gospodarczym, wybudowanym z materiałów odzyskanych było pomieszczenie

gospodarcze, piwnica i stryszek. Drugi budynek gospodarczy stanowił szopę drewnianą na opał (dowód: testament k. 17 akt I Ns 511/10 tutejszego Sądu, opinia biegłego z zakresu szacowania nieruchomości J. J. k. 71-100 akt).

W budynkach pozwana B. M. przeprowadziła prace poprawiające stan techniczny i funkcjonalny, a w szczególności: w 1999 r. budynek został przyłączony do sieci wodociągowej, w 2000 r. zamurowana została przerwa pomiędzy budynkiem mieszkalnym a gospodarczym i w tym pomieszczenia urządzona została łazienka. Na działce zostały zrobione dwa szamba. W tym samym czasie w budynku wykonane zostało centralne ogrzewanie z pieca węglowego, który umieszczony został w kuchni. Ponadto zostały wymienione okna i drzwi wewnętrzne. W 2003 r. budynek przyłączony został do miejskiej sieci kanalizacyjnej. W 2012r. budynek został ocieplony styropianem wykończonym tynkiem strukturalnym. Na elewacji w budynku gospodarczym został naciągnięty klej z siatką, elewacja została pomalowana i zostało zmienione pokrycie dachu na blachę trapezową (dowód: zeznania świadka P. M. k. 59-60 akt, opinia biegłego z zakresu szacowania nieruchomości J. J. k. 71-100 akt).

Spadkowa nieruchomość nie ma ustalonego prawa własności. W wykazach widnieje jako pozostająca w samoistnym posiadaniu A. M. (1) (dowód: kserokopia wypisu z rejestru gruntów k. 95 akt).

Wartość rynkowa zabudowanej nieruchomości spadkowej w stanie na dzień otwarcia spadku tj. 24 listopada 1991 r. i cen obecnie obowiązujących wynosi 45000 zł. Nieruchomość ta na dzień otwarcia spadku nie miała uregulowanego stanu prawnego. W celu uzyskania tytułu własności pozwana poniesie koszty w wysokości 8500 zł. Tym samym wartość spadkowej nieruchomości wynosi 36500 zł (dowód: opinia biegłego z zakresu szacowania nieruchomości J. J. k. 71-100 akt).

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił na podstawie dokumentów znajdujących się w aktach sprawy I Ns 511/10 tutejszego Sądu oraz w niniejszej sprawie, a w szczególności: pozwu k. 2-3 akt, orzeczenia komisji lekarskiej k. 51 akt, zeznań: świadka P. M. k. 59-60 akt, pozwanej B. M. k. 58-59, 113 akt oraz opinii biegłego z zakresu szacowania nieruchomości J. J. k. 71-100 akt.

Powyższe okoliczności faktyczne w zakresie składu spadku, uprawnionych do dziedziczenia oraz nie wypłacenia powodowi zachowku nie były sporne. Spornym pozostawała wartość spadku oraz wielkość zachowku przysługującego powodowi.

W niniejszej sprawie, na podstawie art. 232 k.p.c. zdanie drugie, Sąd dopuścił dowód z dokumentów złożonych w trakcie postępowania. Fakt istnienia tych dokumentów wynikał już z dołączonych do pozwu dokumentów. Prawdziwość dokumentów nie był przez pozwaną kwestionowana, ani nie budzi wątpliwości. Sąd uwzględnił wszystkie dokumenty dołączone do pozwu i złożone przez powoda. Przedłożone dokumenty rzeczywiście były sporządzone, a w ich treść nie ingerowano, nie były przerabiane. W tej sytuacji Sąd uznał, iż dołączone dokumenty stanowią uzupełnienie dowodów stanowiących załącznik do pozwu i dlatego mogą stanowić podstawę do wydania w sprawie rozstrzygnięcia.

Ponadto Sąd dopuścił dowód z zeznań pozwanej i świadka – jej brata. Ich zeznania były spójne i wzajemnie się uzupełniały, a także nie były kwestionowane przez powoda. Na podstawie tych zeznań Sąd ustalił, iż aktualny stan nieruchomości znacznie różnił się od stanu w chwili otwarcia spadku. Wartość spadku Sąd ustalił w oparciu o opinię biegłego J. J.. Sąd uwzględnił wycenę dokonaną przez biegłego, gdyż sporządzona została przez osobę dysponującą odpowiednią wiedzą, po przeprowadzeniu analizy dokumentów. Opinię sporządzono w sposób rzeczowy i merytorycznie poprawny. Sąd pominął część opinii biegłego J. J., w której oceniał on stopień prawdopodobieństwa uzyskania tytułu własności przez pozwaną, gdyż w tym zakresie biegły wykroczył poza zlecenie.

Sąd zważył, co następuje:

Powództwo zasługiwało na częściowe uwzględnienie.

Zgodnie z art. 991 k.c. zstępnym, małżonkowi oraz rodzicom spadkodawcy, którzy byliby powołani do spadku z ustawy, należą się, jeżeli uprawniony jest trwale niezdolny do pracy albo jeżeli zstępny uprawniony jest małoletni - dwie trzecie wartości udziału spadkowego, który by mu przypadął przy dziedziczeniu ustawowym, w innych zaś wypadkach - połowa wartości tego udziału (zachówek).

Jeżeli uprawniony nie otrzymał należnego mu zachowku bądź w postaci uczynionej przez spadkodawcę darowizny, bądź w postaci powołania do spadku, bądź w postaci zapisu (windykacyjnego lub zwykłego), przysługuje mu przeciwko spadkobiercy roszczenie o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku albo do jego uzupełnienia (art. 991 § 2 k.c.). Nie ma więc znaczenia, w jakiej postaci roszczenia uprawnionego z tytułu zachowku zostały zaspokojone. W każdym też przypadku, gdy uprawniony do zachowku, dziedziczący z ustawy wspólnie z innymi osobami, nie otrzymał należnego mu zachowku, ma przeciwko współspadkobiercom roszczenia o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku albo do jego uzupełnienia (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 lutego 2004 r., II CK 444/02, Lex nr 112873).

Zapisu "byliby powołani do spadku z ustawy" odnosi się wyłącznie do określenia osób uprawnionych do zachowku z kręgu osób wymienionych w art. 991 § 1 k.c. Uprawnienie do zachowku przysługuje "tylko wtedy", gdy dane osoby dziedziczyłyby w konkretnej sytuacji (wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 2 marca 2012 r., I ACa 110/12, Lex nr 1129357).

W niniejszej sprawie gdyby spadkodawca nie pozostawił testamentu spadek odziedziczyliby dzieci: J. M. (1), J. M. (2) i zstępni I. M. w częściach równych po 1/3 części każde z nich. Ponieważ J. M. (1) dotychczas nie otrzymał należnego mu udziału w spadku, jest on uprawnionym do zachowku.

Wysokość zachowku określa art. 991 § 1 k.c.; wynosi on połowę wartości udziału, jaki przypadłby uprawnionemu przy dziedziczeniu ustawowym, natomiast jeżeli uprawniony do zachowku jest osobą małoletnią albo trwale niezdolną do pracy, wysokość ta wynosi dwie trzecie wartości tego udziału. O małoletniości lub trwałej niezdolności do pracy decyduje stan rzeczy istniejący w chwili otwarcia spadku (M. Pazdan (w:) K. Pietrzykowski, Komentarz, t. II, s. 908; też wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 21 lutego 2014 r., I ACa 698/13, Lex nr 1438985). Udział spadkowy stanowiący podstawę do obliczenia zachowku ustala się dla każdego uprawnionego na podstawie przepisów ogólnych (art. 931 i n. k.c.) z uwzględnieniem zasady ustalonej w art. 992 k.c. i udział ten mnoży się następnie przez jedną drugą lub dwie trzecie. Tak ustalony udział stanowi podstawę do określenia wysokości zachowku. Ustalenie wysokości udziału spadkowego wyrażonego odpowiednim ułamkiem przeprowadza się oddzielnie dla każdej osoby, której przysługuje prawo do zachowku (A. Szpunar, Uwagi o prawie do zachowku, op. cit., s. 13). Udział ten mnoży się przez czystą wartość spadku i otrzymana wartość stanowi zachówek należny uprawnionemu.

Odnosząc się do niniejszej sprawy, to wartość rynkowa zabudowanej nieruchomości spadkowej w stanie na dzień otwarcia spadku, tj. 24 listopada 1991 r. i cen obecnie obowiązujących wynosi 36500 zł, gdyż wartość ustaloną na 45000 zł należy pomniejszyć o koszty uzyskania tytułu własności o 8500 zł. Przy tak ustalonej wartości spadku, jej 1/3 część wynosi 12666,66 zł. J. M. (1) zachował prawo do zachowku w wysokości 1/2 tak wyliczonego udziału w spadku, a nie w 2/3 gdyż w chwili otwarcia spadku nie był osobą małoletnią ani trwale niezdolną do pracy. J. M. (1) urodzony w dniu (...), w chwili otwarcia spadku miał 54 lata. Ze złożonego przez powoda orzeczenia O. (...) nr(...) w W. wynika, że powód został uznany za trwale niezdolnego do pracy ze względu na ogólny stan zdrowia od chwili wystawienia orzeczenia tj. 1994 r. Z treści tego orzeczenia nie wynika, że powód był trwale niezdolny do pracy w 1991 r., a to na powódzie w myśl art. 6 k.c. ciążył ciężar wykazania, że w chwili otwarcia spadku już był inwalidą. Wobec nie udowodnienia tego faktu przez powoda, Sąd ustalił należny mu zachówek na kwotę 6083,33 zł stanowiącą 1/2 część spadku, który przypadłby powodowi gdyby było dziedziczenie ustawowe. Natomiast w pozostałym zakresie powództwo oddalił.

Do prawidłowego określenia, od jakiej daty należą się uprawnionemu do zachowku odsetki ustawowe od kwoty zachowku, istotne znaczenie ma data, według której szacuje się wartość majątku spadkowego stanowiącą podstawę do ustalenia wysokości zachowku. Data, od której zasądzone są odsetki, powinna być skorelowana z datą, na którą

ustalono wartość składników majątku spadkowego. Jeżeli składniki te były wyceniane według stanu z dnia otwarcia spadku i aktualnych cen, to zasądzanie odsetek od daty wezwania do zapłaty nie znajduje uzasadnienia (wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 7 maja 2014 r., I ACa 1397/13, Lex nr 1466839). W takim przypadku odsetki powinny być zasądzane od daty wyrokowania (wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 6 listopada 2012 r., I ACa 1105/12, Lex nr 1272035), bowiem wyrok uwzględnia wszystkie niekorzystne dla wierzyciela zmiany siły nabywczej pieniądza, co przesądza także o tym, że dopiero w tej dacie roszczenie staje się wymagalne (wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 2 marca 2012 r., I ACa 110/12, Lex nr 1129357). Ponieważ w niniejszej sprawie Sąd ustalił wartość spadku według cen z orzekania, to zasądzając kwotę 6083,33 zł tytułem zachowku, zasądził odsetki z datą wydania wyroku, gdyż dopiero z tą datą staje się możliwe naliczanie odsetek za opóźnienie (podobnie w wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 27 lutego 2013 r., I ACa 1156/12, Lex nr 1289499).

O kosztach procesu Sąd orzekł na podstawie art. 102 k.p.c., zgodnie z którym w wypadkach szczególnie uzasadnionych sąd może zasądzić od strony przegrywającej tylko część kosztów albo nie obciążać jej w ogóle kosztami. Sąd miał na względzie trudną sytuację majątkową powoda i pozwanej i dlatego odstąpił od obciążania stron kosztami sądowymi.

Powód w toku procesu reprezentowany był przez pełnomocnika z urzędu w osobie rady prawnego – M. P., wobec złożenia przez niego wniosku o przyznanie kosztów zastępstwa procesowego, Sąd zobligowany był go pozytywnie rozpoznać i przyznać od Skarbu Państwa na jego rzecz kwotę 1200,00 zł wraz z podatkiem VAT, § 6 pkt 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz. U. z 2013 r. Nr 490 z późn. zm.).

Z powyższych przyczyn Sąd orzekł, jak w wyroku.

(...)